

Nekoč je bila deželna pridnih

Urban Zorko

Potem ko je svoj kupček osamosvojitvenih žetonov že davno unovčila politika, ko je poslej vsem jasno, kako Slovenije ne bi bilo, če ne bi bilo DSP in Nove revije, je s filmom *Nekoč je bila deželna pridnih* (2012, Urša Menart) nastopil čas za zgodbo o fantih, ki so nekoč sešili prapor po imenu Slovenija in z njim odraščali iz Jugoslavije.

Če čilski *Ne!* (No, 2012, Pablo Larraín) pokaže, kako je konec 80. let televizija vrgla Pinocheta in omogočila rojstvo drugačne države, je *Nekoč je bila deželna pridnih* film o tem, kako je televizija naredila Slovenijo kot (promocijski zapis) »zeleno, demilitarizirano in miroljubno deželo pridnih ...«. Denimo, kako je akcija *Slovenija, moja dežela* (iz spodbude slovenskemu turizmu) postala prajuha državne identitete. Film razlaga rojstvo fantazme, ki se danes zdi arhetipska: skozi oglase Jake Judniča za Frutek in mleko,

Podarim-Dobim, punk, Videosex, Laibach, NSK in druge fenomene. In osveži spomin na to, kaj smo gledali in poslušali, ko so bili oglasi še EPP in ko so današnji vstajniki vstajali še v hojcah.

Scenarista Jani Sever in Urša Menart sta, izučena v polomu novičarskih Vesti, v tem filmu našla osišča spletno medijske pokrajine: joške, čustva in znane obraze. Pravo zbirko teh, ki so nekoč imeli privilegij (tako v filmu Ervin Hladnik-Milharčič) »izmisliti si deželo, v kateri bi hoteli živeti«. Tu so nekoč in zdaj medijske persone, Zdravko Duša, Igor Vidmar, Tof, Rifle, in liki kot Leon Magdalenc (takrat Radio Študent), Marko Pogačnik, Štefančič, jr., Aleš Klinar (Agropop) in drugi.

Film je pravzaprav serija govorečih glav, ki v celovečernem televizijskem prispevku padajo v zastranitve o kompleksni temi. A kar hodi kot raca in gaga kot raca, zna biti čisto hrustljava raca. In v tej obljubi (oz. ogledu trailerja na YouTubeu) ne razočara. Najprej zaradi teme. Relevantna, v marsičem preveč nepoznana zgodba. In govoreče glave so karizmatične, artikularne govoreče glave in njihova okolica pozorno kadrirana ob ikone slovenstva (v fotografiji Darka Herića). Tudi izjave se lov v delujoč lok, ki je poln sladko-grenkih enovrstičnic: »*Slovenec, alpski silak*.« (Štefančič, jr.), »*Vsi bi bili poštene in delavni in v tem milijonu*.« (Klinar o vplivu skladbe Milijon nas še živi).

Predanost avtorjev torej obljublja, da bomo film prebrodili nekoliko utrujeni, ne pa tudi žejni. Ali pa drugače žejni: ko uzremo kuharje v spotu za Frutek in gole prsi v reklami za mleko, nas užejajo po deželi, kakršne ni več (in je nikoli ni bilo), kjer bi nas (so nas, se zdi) zbudale take prsi in bi pili tako mleko. (Mimogrede, kje je Jaka Judnič, režiser teh reklam?) Nostalgija je čustveni temelj tega filma, zgrajen iz AV-citativ. In estetika deluje še danes: spomnimo se nedavnih medijskih in pravnih bitk okoli spota Gostje prihajajo, ki je po novem prodajal Sparove produkte.

Sicer (arhivskega) materiala še kar ni dovolj, gostobesedje zna utruditi s preredkimi predahi. In za nekoga, ki je svojo prvo hrano pil ravno iz prsi v reklami za mleko, je dokumentarec, bržkone nalašč, dokaj skop z ekspanzijo.

Če je s to raco kaj narobe, je morda prav to, kar jo dela hrustljivo. Uršo Menart, prej režiserko dokumentarca o slovenskem rapu *Veš, poet, svoj dolg?* (2011), so že na akademiji zanimale pripovedi o skupinskih podvigih, rada in uspešno se loteva filmov, ki so *kul*. A včasih jo sogovorniki *odkulirajo* iz filma. Medijskih lisjakov morda ne kaže nadmudrovati, a enako vprašljivo jih je naravnost ustoličiti. Res pa ni mačji kašelj strniti vsega v eno zanimivo (in ambiciozno) zgodbo, zato ta kliče vsaj po kritični opombi.

Kajti film vzpostavlja dialog s tu in zdaj, njegova največja vrednost leži v ironični brci v deželo, ki se ponovno motovili v mlakuži sprašujoč se kam in kako. Prek obujanja vzvodov neke aktivacije budi veselje do podvigov, ki bodo prej ali slej verjetno spet pripeljali v neko usranijo, a verjetno bolje to kot nič. Kajti kaj se je s tem predosamosvojitvenim nočnim izlivom, s to idilično deželo prijaznih ljudi zgodilo, ko jo je povozila izguba nedolžnosti, vemo. Zato konec ne more biti nič drugega kot ciničen, dokaj uspel *panč* filma, ob katerem pozabimo, da so ti možaki še eni večno privilegirani mladeniči (kot tisti iz generacije '68), ki spet obljublajo, da se ne bodo nikoli postarali.

Gre torej za konvencionalno oblikovano, a predano izdelano, humorno moževanje s privlačno tematiko in z relevantnimi informacijami, uspešno tudi pri svoji publikli. To pa je že veliko. Obenem se pod zeleno lipo, kjer sedijo »starešine naroda«, zdaj odkriva še nekaj mest za *može, ki smo jih pozabili*. Tu so zdaj kamni, na katere lahko sedejo.

